

Tekst bestemd voor de website van Platform VG Rijnmond.
(Zal worden geplaatst zodra de website weer toegankelijk is om teksten te plaatsten).

Platform VG Rijnmond tijdens hoorzitting Tweede Kamer: bezuinigingen en hervormingen in de zorg moeten anders voor mensen met een verstandelijke beperking

Vrijdag 14 februari nam Platform VG Rijnmond op uitnodiging deel aan een hoorzitting van de Tweede Kamercommissie volksgezondheid over het wetsontwerp voor de nieuwe Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Namens Platform VG Rijnmond heeft Voorzitter Kees Marges duidelijk aan de Kamerleden laten weten zeer verontrust te zijn over de gevolgen van de hervormingen van de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking.

Onder tijdsdruk moeten gemeenten in allerhaast regels gaan opstellen over bijvoorbeeld de inkoop van zorg, die tot 1 januari 2015 onder de Awbz valt en daarna onder de WMO. Het gaat een haastklus worden waarbij onvermijdelijk fouten bij gemaakt gaan worden, met kwetsbare burgers als slachtoffer. Platform VG Rijnmond heeft, in aanvulling op de voorstellen en suggesties van Ieder-In, zelf ook aangegeven waar de tekst van de wet aan gepast zou moeten worden.

Een uitvoeriger verslag dan deze korte samenvatting van dit eerste optreden van een lokale/regionale belangenorganisatie van mensen met een verstandelijke beperking tijdens een hoorzitting in de Tweede Kamer, is te lezen door verder te gaan als hieronder is aangegeven.

Tijdens de hoorzitting van de Tweede Kamercommissie Volksgezondheid vroeg Platform VG Rijnmond aandacht voor de gevolgen van de hervormingen en bezuinigingen op de zorg. Met name voor de kwaliteit en veiligheid van de zorg, die wordt overgeheveld naar de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) en die door gemeenten wordt uitgevoerd.

Verschillende, soms tegenstrijdige wetten van toepassing op een zelfde instelling
Ook wees het platform op de mogelijkheid dat in de toekomst twee verschillende wetgevingen, Awbz en WMO, van toepassing kunnen zijn op één dagverblijf. Bijvoorbeeld de wetten die de kwaliteit en veiligheid van de zorg of de medezeggenschap van cliënten regelt, of juist niet. Die wetgeving zal van kracht blijven op een dagverblijf van een instelling die cliënten zorg biedt onder de werking van de Awbz. Maar als een dagverblijf ook zorg biedt aan cliënten die onder de Wmo vallen, zal op die cliënten niet de Awbz maar de WMO van toepassing zijn. En die is heel anders, misschien slechter en afhankelijk van wat er op gemeente niveau wordt vastgesteld. Dus één dagverblijf, twee verschillende wetten.

De gemeenten en met name colleges van Burgemeester en Wethouders, hebben overigens zelf heel sterk op aangedrongen op de huidige hervormingen en de overhevelingen van veel taken naar de gemeenten. Nu blijkt steeds meer dat ze onvoldoende oog hebben gehad voor de financiële aspecten ervan en hadden blijkbaar niet gerekend op de enorme bezuiniging op de zorg, die zij nu moeten realiseren. Vooruitzien blijft moeilijk. Vanaf 1 januari a.s. moeten de gemeenten die zorg met veel minder geld organiseren en laten uitvoeren dan nu nog wel beschikbaar is.

Platform VG Rijnmond liet de Kamerleden weten nog steeds van mening te zijn dat de reorganisatie of modernisering van de zorg in eerste instantie bedoeld is om de bezuinigingen politiek aanvaardbaar te maken. Dat nu noodgedwongen gezocht wordt naar methodes om delen van de zorg doelmatiger en dichterbij de meeste zorgvragers te laten organiseren en uitvoeren is logisch, maar dat had ook veel eerder kunnen en moeten gebeuren.

Afdwingen van meer zelfredzaamheid kan dramatische gevolgen hebben

Het gaat Platform VG Rijnmond niet alleen om de bezuinigingen en de gevolgen daarvan op de kwaliteit van de wmo-zorg, maar ook om de verandering van het karakter en doestelling van de zorg, als die onder de Wet Maatschappelijke Ondersteuning WMO komt te vallen.

De kerndoelen van de WMO zijn verhoging van de zelfredzaamheid en participatie in de samenleving. Het kan een zeer respectabel doel zijn om op die manier burgers op hun eigen verantwoordelijkheid aan te spreken, hen beter aan de samenleving te laten deelnemen en zo op zorgkosten te besparen. Maar voor veel mensen met een verstandelijke beperking gaan die doelen een stap te ver en zullen ze, bij geforceerd afdwingen, dramatische gevolgen hebben.

Platform VG Rijnmond betoogde daarom tijdens de hoorzitting dat niet alleen zelfredzaamheid en participatie maar ook kwaliteit van leven een doelstelling zou moeten zijn van de WMO. En voor mensen met een verstandelijke beperking (en wellicht ook veel andere zorgvragers) zou dat moeten kunnen leiden tot beschermzorg met minder nadruk op zelfredzaamheid en participatie. Voor veel mensen met een ernstige verstandelijke beperking plus stoornissen zoals autisme en ook nog gedragsproblemen is de zelfredzaamheid en participatie, die de landelijke en gemeentelijke politiek soms wel erg dogmatisch nastreven onbereikbaar. Degenen die dat het meest betreuren zijn deze mensen zelf en hun ouders en andere familieleden. Het is dus niet een kwestie van gemakzucht of niet willen, maar niet kunnen.

Zelfredzaamheid begint in het verstand

Te dikwijls wekken politieke bestuurders de indruk dat ze nog steeds niet begrijpen dat zelfredzaamheid begint in het verstand. Mensen met een andere dan een aangeboren of niet-aangeboren verstandelijke beperking zijn meestal zelf in staat naar oplossingen te zoeken om hun beperking te compenseren, voor zover dat mogelijk is. Een volwaardig persoonsgebonden budget kan daarbij goed helpen. Maar juist dat zelf zoeken naar een compensatie (als dat al zou bestaan) kunnen veel mensen met een matige en ernstigere verstandelijke beperking plus bijkomende stoornissen en problemen niet.

Het bevorderen van zelfredzaamheid, een doel dat ouders en familie leden en de meeste en goede zorgaanbieders al jaren na streefden voordat de politiek dit als middel voor bezuinigingen ontdekte, kun je niet afdwingen, maar kan alleen stap voor stap groeien in daarvoor geschikte omstandigheden. En als sprake is van voldoende zelfvertrouwen. Dat zelfvertrouwen hangt weer af van de zekerheden die aan iemand met een verstandelijke beperking worden geboden. Platform VG Rijnmond vertrouwt er niet op dat onder de werking van de WMO vanwege de bezuinigingen, gemeenten de omstandigheden kunnen laten creëren door de zorgaanbieders, die nodig zijn om de zelfredzaamheid van mensen met een verstandelijke beperking binnen de beschermende omgeving te bevorderen.

Mensen met een verstandelijke beperking horen onder de Wet Langdurige en Intensieve Zorg te vallen

Daarom pleitte Platform VG Rijnmond ook tijdens deze hoorzitting er weer voor om deze groep mensen met een verstandelijke beperking binnen de Awbz, straks Wet Langdurige en Intensieve Zorg te houden. En dus een deel van hen, nl. degenen die een indicatie in functies en klassen hebben en dus thuis wonen, niet over te hevelen naar de WMO, wat dat zou het gevolg zou zijn van de huidige regeringsplannen. Als dat werkelijk doorgaat

zou dat voor de gemeenten betekenen dat ze voor een relatief kleine groep burgers, dure voorzieningen moeten gaan financieren. En als ze onder de Awbz blijven vallen, bespaart de gemeente op die kosten. En kunnen situaties dat twee verschillende wetten op één dagverblijf van toepassing zijn, voorkomen worden.

Aandacht voor kwaliteit en veiligheid van de wmo-zorg en ondersteuning

Zoals bekend vraagt Platform VG Rijnmond al vanaf het begin van de discussies over de decentralisatie van Awbz taken naar de Wmo aandacht voor de kwaliteit en veiligheid van de zorg als die onder de Wmo gaat vallen. Platform VG Rijnmond heeft daar in samenwerking met KansPlus een handreiking voor lokale belangenbehartigers voor geschreven en landelijk verspreid. Die handreiking is nog steeds actueel. Niet verwonderlijk dat Platform VG Rijnmond tijdens de hoorzitting daar prioriteit aangaf en een belangrijk deel van de twee minuten besteedde die alle sprekers hadden om in het kort aan te geven wat zij van belang vinden.

De veronderstelling van de Staatssecretaris, zoals hij in de Memorie van toelichting zegt, dat alleen (subjectieve) ervaringen van zorgvragers bepalend zouden moeten zijn voor het vaststellen van de kwaliteit, is natuurlijk onzin. Dat zou betekenen dat je eerst een slechte ervaring moet hebben om te kunnen vaststellen dat de kwaliteit niet of wel voldoende is.

Er moeten ook objectieve en meetbare criteria worden vastgesteld waaraan de wmo-zorg moet voldoen. En die criteria moeten worden opgenomen in de overeenkomsten die straks gesloten gaan worden door de gemeenten met zorgaanbieders om de zorg, waar de gemeente voor verantwoordelijk is, uit te gaan voeren. Dus heeft Platform VG Rijnmond er voor gepleit dat niet alleen de subjectieve beoordeling op basis van ervaringen van belang zijn, maar dat de zorg die zorgaanbieders leveren ook aan objectieve criteria en kwaliteitseisen moeten voldoen.

Compensatie- of maatwerkplicht voor gemeenten

Platform VG Rijnmond sloot zich aan bij veel sprekers, die kritiek hadden op de vervanging van de gemeentelijke compensatieplicht door de verplichting van de gemeente om maatwerk te (laten) leveren. Dat lijkt op het eerste gezicht prima. Platform VG Rijnmond meende aanvankelijk dat het inderdaad tot een verbetering zou kunnen leiden, omdat de bestaande plicht van de gemeenten om mensen te compenseren voor hun beperking, zodat ze aan de samenleving kunnen mee doen, te weinig rekening houdt met de compensatie behoefte van mensen met een verstandelijke beperking. Die beperking valt nl. nog moeilijker te compenseren dan een lichamelijke beperking.

Maar in de nieuwe WMO wordt de potentieel prima maatwerkconstructie misbruikt. Er worden aan de toekenning van wmo-zorg en -ondersteuning voorwaarden gesteld, zoals de inzet van (meer) mantelzorg, vrijwilligers en burens. Die voorwaarden duiden er op dat degenen die deze voorwaarden hebben bedacht, ver af staan van de werkelijkheid. Maar ook principieel is deze maatwerk constructie verwerpelijk, omdat het mensen die wmo-zorg nodig hebben afhankelijk maakt van anderen op een manier waarvan je zou kunnen zeggen dat de mensen die wmo-zorg aanvragen niet gelijk voor de wet behandeld worden als elke andere Nederlander, een fundamenteel principe van de rechtstaat. Die ongelijkheid wordt zelfs per wet gesanctioneerd.

Het is hoopgevend dat sommige partijen in de Tweede Kamer zich verzetten tegen deze vorm van rechtsongelijkheid. Misschien dat de Eerste Kamer, die meestal wat zorgvuldiger wetten op dit soort aspecten beoordeeld daar toch nog wat aan kan doen, door deze rechtsongelijkheid als argument te gebruiken de wet in deze vorm niet goed te keuren.

Ervaringen op gemeentelijk niveau

Door tijdgebrek tijdens de hoorzitting lukte het Platform VG Rijnmond onvoldoende om ervaringen, die inmiddels zijn opgedaan met de voorbereidingen van de lokale Rotterdamse regelgeving voor de inkoop van wmo-zorg en –ondersteuning, te delen met de leden van de Tweede Kamercommissie. Dat is jammer, want dat zal toch juist de bedoeling zijn geweest als je een cliëntenorganisatie uitnodigt die lokaal actief.

Die ervaringen zijn, rekening houdend met de omstandigheden waaronder die voorbereidingen getroffen moeten worden, zoals de tijdsdruk, tot nu toe niet slecht, maar hadden beter moeten zijn, om echt te kunnen volhouden dat de cliëntenorganisaties op voldoende wijze bij het proces worden betrokken. Dat is volgens de Staatssecretaris een voorwaarde om de zorgvormingen een breed draagvlak te geven.

Maar of die betrekkelijk positieve ervaring tot nu toe ook leidt tot een positief oordeel over het resultaat, valt nog te bezien. De betrokkenheid van Platform VG Rijnmond (en andere belangenorganisaties) is beperkt, omdat er zoveel werk verzet moet worden door meerdere soms tegelijk vergaderende werkgroepen dat Platform VG Rijnmond niet aan alle discussies deel kan nemen en dus de belangen van mensen met een verstandelijke beperking niet in alle werkgroepen waar dat gewenst is, kan verdedigen.

Door aan de invoering van de nieuwe WMO op 1 januari 2015 vast te houden, zoals ook de gemeenten ondanks hun kritiek toch ook doen, worden die gemeenten gedwongen om in grote haast de nieuwe lokale regelgeving te ontwikkelen, vast te stellen en te hanteren. Die haast geeft aanleiding om te twijfelen aan de kwaliteit van die nieuwe regelgeving. Niet getwijfeld hoeft te worden aan de inzet van de ambtenaren (en de externe deskundigen die voor deze klus zijn ingehuurd) die zich onderling tijdens intern overleg en in het overleg met vertegenwoordigers van de zorgaanbieders en van cliëntbelangenorganisaties, inzetten om de regelgeving op tijd klaar te hebben.

Vaststelling spelregels voor de inkoop van wmo-zorg door de gemeente

Op tijd klaar hebben betekent dat nog aan het eind van februari duidelijk zou moeten zijn aan welke voorwaarden zorgaanbieders moeten voldoen om een contract met de gemeente te kunnen ondertekenen voor de levering van wmo-zorg of –ondersteuning. Die voorwaarden worden opgenomen in een 'bestek' en die bestekken voor de verschillende types zorg en ondersteuning moeten volgens het tijdschema van de gemeente (en van het landelijk Transitiebureau) in maart beschikbaar gesteld worden aan de zorgaanbieders. Daar kan nog geen duidelijkheid bij geleverd worden over de financiële voorwaarden, omdat de gemeente zelf nog niet weten hoeveel geld ze beschikbaar zullen hebben.

Het starten van het inkoopproces moet zo vroeg in dit jaar, om de zorgaanbieders voldoende tijd te geven met een zorgaanbod te proberen een of meer contracten binnen te halen. Daarbij ook rekening houdend met de verplichting voor de gemeente om zorgvragers keuzes te kunnen laten maken tussen zorgaanbieders, want dat is een belofte die de gemeente waar zal moeten maken.

Volgens de huidige planning begint het inkoop proces in maart en moeten dus op dat moment de spelregels voor de inkoop van zorg vastgesteld zijn en om een eerlijk verloop te verzekeren, zouden die tijdens dat proces niet meer mogen worden gewijzigd, tenzij de ontwerp tekst voor WMO door het parlement en regering zodanig aangepast wordt, dat die spelregels wel veranderd moeten worden. Overigens zijn wel wat faseringen ingebouwd, die er voor zorgen dat sommige besluiten pas later, na 1 januari 2015, genomen behoeven te worden. Zo is het de bedoeling dat in een eerste, overgangsfase alleen bestaande zorgaanbieders een contract met de gemeente kunnen afsluiten. De bedoeling daarvan is dat zorgvragers nog enige tijd, gedacht wordt aan 2 jaar, zorg kunnen krijgen van hun huidige zorgaanbieder.

Spelregels vaststellen nadat de wedstrijd al begonnen is?

In de planning zit wel iets merkwaardigs, nl. dat het inkoopproces al in maart start, maar dat volgens de planning die op verschillende plaatsen is toegelicht, de gemeenteraad pas in juni de nieuwe WMO-verordening met de spelregels voor o.a. de inkoop van zorg, vaststelt. Dat zal dan een nieuwe gemeenteraad zijn, omdat die op 19 maart gekozen wordt.

Behalve dat de timing opmerkelijk is (noodgedwongen door de tijdsdruk, die de regering op het hele proces legt, de nieuwe wmo móét op 1 januari a.s. ingevoerd worden), kunnen ook de nieuwe gemeenteraad en een nieuw College van Burgemeester en Wethouders nog voor verrassingen zorgen. Bijvoorbeeld door de spelregels zoals de voorwaarden waaraan zorgaanbieders moeten voldoen, of andere onderdelen van de ontwerp WMO-verordening alsnog te veranderen. Het lijkt er dus op dat op z'n minst een deel van de 'wedstrijd' die zorgaanbieders in maart gaan spelen (om een contract binnen te halen) gespeeld moet worden, nog voordat de gemeenteraad die spelregels kan vaststellen.

Toenemende twijfel bij zorgaanbieders en gemeenten

Terugkijkend op de hoorzitting lijkt het er op dat een aantal partijen die tot nu toe stonden te juichen bij de zorghervormingen, nu toch wat aarzelingen beginnen te vertonen en zijn gaan twijfelen aan de haalbaarheid van de hele omwenteling. Onduidelijkheid over het budget dat gemeenten beschikbaar gaan krijgen en dus kunnen besteden aan o.a. het inkopen van zorg en groeiende twijfel bij zorgaanbieders of het hele proces wel tijdig afgerond kan zijn, was voor CDA Kamerlid Mona Keijzer aanleiding om daar aandacht voor te vragen. Ze meende te bespeuren dat de zorgaanbieders plotseling niet meer zo enthousiast waren voor het zorgakkoord, waar ze wel hun handtekening onder hadden gezet. Het verweer tegen de observatie van het Kamerlid klonk niet erg overtuigend.

Ook de verdeeldheid tussen gemeenten kwam tot uiting, al was het alleen al omdat de drie wethouders die waren uitgenodigd alle drie binnen de VNG bij een stemming over het akkoord tussen de VNG en de regering een verschillend standpunt in hadden genomen dat omschreven werd als voor of tegen of neutraal. Zoals gebruikelijk probeerden de wethouders hun onderlinge verschillen weg te poetsen, door te benadrukken waar ze het wel over eens waren, nl. dat al die zorgtaken naar de gemeenten moeten komen.

Verheugend was de wat duidelijkere en meer gepassioneerde stellingname van Ieder-In dan in het verleden Platform VG liet horen en zien. Volgens Platform VG Rijnmond zou Ieder-In zich nog wel wat sterker tegen bepaalde onderdelen van het regeringsbeleid kunnen verzetten door zich niet te beperken tot het slechts uitspreken van verontrusting en teleurstelling. Daar zal de regering en de staatssecretaris zeker niet van onder de indruk raken.

Het gaat er bij een sterker verzet niet alleen om de regering te laten weten hoe de belangenorganisatie van mensen met diverse beperkingen en chronisch zieken over het regeringsbeleid denkt, maar ook om de achterban te laten weten dat hun organisatie zich niet zo makkelijk bij de wensen van de regering wenst neer te leggen. En zeker ook om de achterban te laten weten waarom hun belangenorganisatie het niet eens is met het regeringsbeleid en zich verzet. Hopelijk kan dat in de toekomst nog duidelijker en zo nodig scherper, want dat is noodzakelijk om de invloed van de cliëntenbeweging op de Haagse politiek wat te vergroten. En dat is hard nodig.

Wat op zo'n hoorzitting ook opvalt is dat het hele proces door de parlementariërs, de wethouders en bestuurders van zorgaanbieders erg sterk van boven naar beneden wordt bekeken. Ze zijn ongetwijfeld wel geïnteresseerd in de gevolgen van alle veranderingen op kwetsbare burgers, maar kijken daar toch bijna uitsluitend naar vanuit hun

bestuurlijke positie, dus top-down. Dat leidt natuurlijk ook wel tot het ontdekken en signaleren van kwalijke gevolgen die het wetsontwerp zou hebben als dit de tekst van de wet zou worden, maar dat blijft toch beperkt tot een aantal zaken die al dan niet toevallig hun interesse hebben. Bijvoorbeeld de kwestie van de vervanging van de gemeentelijke compensatieplicht door een afgekloven maatwerk constructie.

Voor een echte discussie waarbij je vanuit de brede belangen van de kwetsbare burgers naar boven kijkt, dus naar de plaats waar de besluiten worden genomen, is misschien wel behoefte maar uiteindelijk nauwelijks tijd. De voorzitter van Abvakabo FNV liet horen en zien hoe je tijdens zo'n hoorzitting op zeer duidelijke manier redenerend vanuit het belang van haar achterban, een oordeel kan geven over het regeringsbeleid en, waar nodig, het beleid van zorgaanbieders in hun rol als werkgever. Door die boodschap dag in dag uit op allerlei plaatsen te herhalen (in de traditionele en sociale media) gaan de beleidsbepalers in Den Haag het op enig moment toch horen en begrijpen. Maar de belangenorganisaties van werknemers en werkneemsters heeft natuurlijk meer middelen om de regering duidelijk te maken wat men van het regeringsbeleid vindt en wat er aan veranderd zou moeten worden. Soortgelijke drukmiddelen hebben de belangenorganisaties van cliënten en patiënten (nog?) niet.

KM. 16-2-2014.